

ma 3.2.2014

Puolustusministeri Carl Haglund
Puolustusministeriö, Eteläinen Makasiinikatu 8, PL 31, 00131 HELSINKI

Asia: **Puolustusvoimissa on säilytettävä elämäkatsomustieto!**

Viite: Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan päätös 30.12.2013 Puolustusvoimien kirkollisesta työstä ja elämäkatsomustiedon opetuksesta tekemääni kanteluun (dnrot 4489/2/10 ja 3543/4/11)

Ministeri Haglund,

Olen hyvin huolestunut Puolustusvoimain tunnustuksettoman eli sekulaarin elämäkatsomustiedon opetuksen säilymisestä ja sen pysymisestä täysin irti kirkollisista oppitunneista nyt apulaisoikeusasiamiehen lopullisen päätöksen jälkeen. On näet merkkejä siitä, että kaikki varusmiehet yritettäisiin pakottaa yhteiseen uskontoiseen tai kirkolliseen opetukseen. Saattaa jopa olla, että sitä ajaisi juuri ministeriönne. Pakollinen ei-sekulaari opetus olisi kuitenkin uskonnonvapauden vastaista. Siksi pyydän Teitä, jos se on Teistä kiinni ja Teidän vallassanne, torjumaan yhteisen opetuksen.

a) Kantelustani ja sen ratkaisusta. Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisun mukaan (valtion)kirkkoon kuuluva varusmies voi olla osallistumatta kirkollisiin tilaisuuksiin sekä valita elämäkatsomustiedon kirkollisten oppituntien sijasta.

Vaadin edellistä jo kantelussani helmikuussa 2009. Samaa oli kantelussaan vaatinut puoli vuotta aiemmin syyskuussa 2008 pian varusmiespalveluksensa päättymisen jälkeen eräs yksityishenkilö, ja hänen kantelunsa olisi voitu ratkaista jo vuonna 2009. Mutta arvostelin lisäksi sitä, että kirkolliset oppitunnit olivat pakollisia kirkkoon kuuluville varusmiehille. Siksi ratkaisu tuli vasta joulukuussa 2010, eikä silloinkaan vielä oppituntien osalta vaatimukseni mukaisena. Jatkoisin kanteluani, ja uusi ratkaisu, nyt vaatimukseni mukaisena, tuli siis joulukuussa 2013.

Olin toimittanut kantelukirjoituksiani tiedoksi myös puolustusministeriöön, koska kirkollisten oppituntien pakollisuus kirkkoon kuuluvalla varusmiehelle olisi mielestäni asetuksen antoa koskevan perustuslain pykälän nojalla yksilön velvollisuuksien perusteita koskevana vaatinut lain tasoisen sääntelyn; kysehän oli uskonnonvapauden ja yhdenvertaisuuden rajoittamisesta. Olin ehdottanut lain sanamuotoakin: ”Jos puolustusvoimain hengellisessä työssä järjestetään kirkollista opetusta, kirkkoon kuuluvan varusmiehen on siihen osallistuttava.” Sellaisen lain laatiminen hallituksen esitykseksi olisi ollut nimenomaan puolustusministeriön asia. Mutta esitin arveluni, että sellaista lakia ministeriö ei kuitenkaan ajaisi tai ainakaan eduskunta ei hyväksyisi, sillä aikuislukiossa uskonto ja elämäkatsomustieto ovat keskenään täysin valinnaisia.

Olin kanteluissani vaatinut, että elämäkatsomustiedon sekulaari luonne on säilytettävä, kuten se on säilynyt aikuislukiossakin, vaikka opetukseen saisi osallistua kirkkoon kuuluviakin. Muu rikkoi si perustuslain yhdenvertaisuuspykälään sisältyvää syrjimättömyyttä, joka on tärkeä nimenomaan uskonnottomien muodostamalle katsomusvähemmistölle. Sääntöjen mukaan kirkollisiin tilaisuuksiin osallistumattomalle varusmiehelle on niiden ajaksi järjestettävä elämäkatsomustiedon opiskelua, ja ainakin sikäli elämäkatsomustiedon opiskeluun olisi tulossa kirkkoon kuuluvia varusmiehiä.

Kanteluissani olin myös vaatinut elämäkatsomustiedon opetusta paremmin järjestetyksi. Sillä on oltava oma itsenäinen asemansa kirkollisen opetuksen rinnalla ”korvaavan opetuksen” aseman sijasta; opetuksen tavoitteista ja aiheista on oltava omat ohjesääntönsä ja hallinnolliset määräyksensä; opetuksesta on tiedotettava kunnolla; opetuksella on oltava kattava ja sekulaari oma oppimateriaalinsa; ja opetus on pidettävä erillään kirkollisista oppitunneista. Kerroin kirjallisten lähteiden nojalla ongelmista näiden kaikkien seikkojen suhteen, ja pidin sitä perustuslain vastaisena syrjintänä.

b) Ratkaisusta uusi uhka uskonnonvapaudelle. Valitettavasti apulaisoikeusasiamies esitti ratkaisussaan, että lisäksi tulisi harkita sitä Maanpuolustuskorkeakoulun lausunnossa esitettyä vaihtoehtoa, että erillisistä kirkollisen alan ja elämäkatsomustiedon oppitunneista luovutaan, jolloin varusmiehille suunnattujen etiikkaa, ihmissuhdetaitoja sekä psyykkistä hyvinvointia käsittelevien oppituntien sisällön ja toteutuksen tulisi olla sellainen, että kaikki varusmiehet uskonnollisesta vakaumuksesta riippumatta voivat opetukseen osallistua. (MPKK:n lausunnossa sotilaspappeja oli myös pidetty kokenemisen ja koulutuksen puolesta sopivina vastaamaan yhteisten oppituntien toteuttamisesta.)

Vastineessani MPKK:n lausuntoon olin täysin torjunut tämän vaihtoehdon. Se aiheuttaisi aivan aiheetta vain uusia ongelmia, mitkä apulaisoikeusasiamies ohitti.

Tunnustuksettomiaan elämäkatsomustiedon opetukseen voisi jokainen varusmies osallistua, sillä se hän ei ole kenenkään mahdollisen uskonnollisen vakaumuksen vastaista. Mutta kun sekulaari elämäkatsomustieto ei siis kelpaisi MPKK:lle yhteiseksi opetuksesi, kun MPKK viittaa uskonnollisiin vakaumuksiin, jollaista ateisteilla ei ole, kun MPKK ajattelisi sotilaspapit opetuksen toteuttamisesta vastaamaan ja kun ev.-lut. kirkolla on enemmistöasema ja tätä laajempikin hegemonia, niin MPKK:n ehdottama vaihtoehto tarkoittaisi yhteistä sotilaspappijohtoista opetusta, joka lähtisi uskonnoista, erityisesti valtionkirkkojen. Mutta sellainen opetus loukkaisi ateistien perus- ja ihmisoikeuksia. Ateistien olisi kieltäydyttävä opetukseen osallistumisesta ja itse asiassa koko asepalveluksesta.

Kirkolliseen tilaisuuteen osallistumattomalle varusmiehelle voitaisiin kyllä tilaisuuden ajaksi järjestää hänen valittavakseen kirkollista opiskelua vaihtoehdoksi elämäkatsomustiedolle, mutta siitä täysin erillään. Mitään käytännön pakkoa yhteiseen uskontoja esillä pitävään opetukseen ei siis olisi.

Palaan vielä tilanteeseen, että Puolustusvoimat olisi sittenkin toteuttanut yhteisen ei-sekulaarin opetuksen. Varusmies, joka kokisi sen loukkaavan uskonnonvapauttaan ja siksi kieltäytyisi siitä, saattaisi vaatia opiskeltavakseen vastaavan elämäkatsomustiedon oppimateriaalin: sellaisenhan pitäisi periaatteessa olla valmiina nykyisestä elämäkatsomustiedon opetuksesta. Hänen vaatimuksensa voitaisiin torjua ja häntä rangaista kieltäytymisestäään. Mutta sellainen taas ei oikein kävisi, sillä nykyistä asevelvollisuuslakia (1438/2007) koskevassa hallituksen esityksessä (HE 37/2007 vp) on koulutuksesta todettu muun ohella, että ”Kaikille opetetaan aseellisissa selkkauksissa sovellettavia kansainvälisen oikeuden säännöksiä sekä lisäksi yleisiä kansalaistietoja ja -taitoja.”. Tätä opetusta ei voi ohittaa, ja on huomattava, että uskontoja ei noihin koulutustavoitteisiin tarvita. Olisiko siis varusmies, joka ei ottaisi uskontoista opetusta eikä saisi sekulaaria opetusta (itseopiskelunakaan), vapautettava varusmiespalveluksesta saman tien asepalvelukseen kelpaamattomana? Sellainen tarjoaisi tien selviytyä nopeasti asepalveluksesta: nuoren asevelvollisen riittäisi kertoa vaikka jo kutsunnassa, että ei kieltäydy aseista mutta kieltäytyy uskonnosta; tällöin hän ei ehkä saisi edes palvelukseenastumismääräystä. Toisaalta rangaistus uskonnonvapaudesta kiinni pitävälle olisi omituinen, eikä se edes korvaisi saamatta jäänyttä opetusta. Ei-sekulaarista opetuksesta olisi siis käytännössä annettava vapautus, jolloin olisi järjestettävä sekulaari opetus, aluksi kai itseopiskeluna. Aikanaan sekulaari opetus saisi oman virallisen asemansa, ja siihen voisi jokainen valintansa mukaan osallistua.

Entä löytyisikö yhteisen uskontoisen opetuksen torjuria? Aseista joka tapauksessa kieltäytyvä ottaisi seikan huomioon yleiskuvassaan puolustusvoimista, jos edes asepalveluksen sisältöä miettisi. Mutta se taas, joka huomaisi, että hänen on kieltäydyttävä juuri ja vain uskonnonvapautensa tähden, saattaisi tuntea väärytenä, että sellaisen seikan vuoksi hän joutuisi kärsimään siviilipalveluksen rangaistusluonteisen pituuden. Hänen olisikin ehkä syytä kieltäytyä koko asevelvollisuuden suorittamisesta, jolloin hän pääsisi ajallisesti vähemmällä ja saisi myös tilaisuuden kertoa oikeudenkäynnissä perusteensa. Mutta ei välttämättä jokainen kieltäytyisi vaan haluaisi suorittaa varusmiespalveluksen ja vaikka kuinka vaativana, jolloin hän kuitenkin isänmaansa parhainta etua ajavana päättäisi toimia niin, että sekulaari opetus olisi palautettava: hän kieltäytyisi muusta kuin sekulaarista opetuksesta. Luonnollisimmin näin toimisi aluksi sellainen, joka ei kuulu kirkkoon ja joka mahdollisesti lisäksi sekularistisista syistä ei millään muullakaan tavalla haluaisi tukea kirkkoa.

Kirkkoon kuulumattomien varusmiesten uskonnonvapaus on ollut kunnioitettuna nyt 15 vuoden ajan, kun paraatijumalanpalvelusten pakollisuus poistui kantelun seurauksena vuoden 1998 loppupuolella. Päätyykö tämä kausi nyt? Yrityksestä tuskin tulee kestävä. Yritykseen ei pidä siksi edes ryhtyä. Jos vaikka kirkollisella opetuksella on mahdollisesti ongelmansa, niistä ei saa seurata vaikeuksia sekulaarille opetukselle.

Ongelman voi tiivistää seuraavaan muotoon: Onko Puolustusvoimat myös ateisteja ja sekularisteja varten?

Jouni Luukkainen, matematiikan dosentti
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (www.ateistit.fi)
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
050 4480 295, (09) 7534 703; jouni.luukkainen@helsinki.fi